

A MŰSZAKI CSAPATOK HELYE, SZEREPE KATASZTRÓFA HELYZETEKBEN

Dr. Léka Gyula nyá. vezérőrnagy
a hadtudomány kandidátusa

Hazánkat gyakorta sújtó árvizek és más természeti csapások elhárításában, a következmények felszámolásában évtizedek óta részt vesznek a Magyar Honvédség műszaki alakulatai. Hatékony közreműködésük mindenkor függvénye volt a résztvevők létszáma mellett a csapatok felszereltségének, kiképzettségének, földrajzi elhelyezkedésüknek és diszlokációjuknak.

A rendszerváltás együtt járt a haderő átalakításával is, amely 1989 óta jelentősen érintette a Magyar Honvédséget és annak műszaki szervezeteit.

A Hadtudományi Társaság műszaki szakosztálya a fentiek kapcsán időszerűnek és szükségszerűnek tartotta, hogy szakemberek bevonásával egy konferencia keretében áttekintse a műszaki csapatok jelenlegi helyzetét, és a jövő katasztrófa-elhárításban való részvételük lehetőségeit.

A cikk ezt kívánja elősegíteni a múlt tapasztalatainak közreadásával és a jövőt illető vélemény nyilvánítással.

Napjainkra megszűntek olyan műszaki helyőrségek mint Győr, Pápa, Marcali, Ercsi, Baja, Hatvan, Szolnok, Szeged, Orosháza, a még korábban megszűnt alakulatokról és alegységekről nem is szólva.

Nagy folyóink mentén - amelyek egyes katasztrófák állandó veszélyforrásai - ma csupán egyetlen számításba vehető műszaki alakulat, a szentesi dandár található. Az alakulatok megszűnésével együtt igen jelentősen lecsökkent a védekezésre bevonható műszaki technikai eszközök száma is, de ami még fájdalmasabb, az a hadseregből eltávozott jól képzett, tapasztalt műszaki parancsnoki állomány. Mielőtt még elmerülnénk a ma és a holnap gondjaiban, röviden tekintsünk vissza a múltba. Nézzük meg, hogy a műszaki csapatok milyen formában és módon vették ki részüket az országot ért rendkívüli események, katasztrófák megelőzésében, a védekezésben és a következmények felszámolásában.

A MŰSZAKI CSAPATOK RENDSZERVÁLTÁS ELŐTTI TEVÉKENYSÉGE KATASZTRÓFA HELYZETEKBEN

A régmúlt egyes eseményeiről a kezembe került különböző szakirodalom tanulmányozása, a közelmúltról pedig saját tapasztalataim alapján adom közre ismereteimet.

Az egyik feljegyzés arról tanúskodott, hogy az 1879-es Szeged környéki árvízvédekezésben már közreműködtek műszaki alakulatok a gátak megerősítésében, új gátak építésében, építőanyagok kitermelésében, szállításában és a robbantási munkálatokban. A Magyar Királyi Honvédség történetéből ismert, hogy műszaki szervezeteinek kialakítása során már figyelembe vették a nagy folyóink által előidézhető árvízveszélyt, és a Duna illetve a Tisza által veszélyeztetett térségbe mint egy tíz műszaki alakulatot állítottak fel.

A második világháború után megalakult Magyar Néphadseregben (MN) a rendszerváltásig a műszaki csapatok egyik feladatát képezte az országot érhető természeti csapások elhárításában való részvétel. A fő hangsúly a környezetünket leginkább veszélyeztető árvédekezésre irányult, amit hazánk földrajzi fekvése indokolt.

A Kárpát-medence közel 23 %-a, kb. 21 000 km² terület mélyebb fekvésű, mint folyóink árvízszintje, ennél fogva szinte egyedülálló módon Európában, talán rosszabb a helyzete, mint Hollandiának. Mindezt tetézi még az a tényező, hogy e területek a legsűrűbben lakottak és a legértékesebbek. Jelentős számú nagy város esik ebbe az övezetbe, köztük a fővárossal. Az éghajlati viszonyok, az árvízi statisztikai adatok arra mutatnak, hogy 2-3 évente közepes, 5-6 évente nagy és 10-12 évenként rendkívüli árvizek alakulhatnak ki. A Dunán az árvizek általában a tavaszi hóolvadás végén, nyáron és késő ősszel, a Tiszán március-április illetve júliusban következnek be. Mindkét folyón télen, ha a folyók befagynak, a hirtelen felmelegedés hatására gyakori a jeges árvizek kialakulása. Az árvízi hatások tartóssága egyes folyószakaszokon elérheti az ötven vagy a százötven napot is. Az árvíz elleni védekezés alapvető módja a megfelelő gátrendszer kiépítése. Az 1882-ben kezdődött védvonal-építések eredményeként, ma a fő védelmi vonalak hossza a Dunán kb. 4 220 km, a Tiszán 2 910 km, a kiépítettségük műszaki állapota azonban többszáz km-en még ma sem éri el a kívánt színvonalat. Ami **kiemelt figyelmet érdemel a védekezés szempontjából az az, hogy a legutóbb keletkezett árvizek vízszintje szinte minden esetben meghaladta az előzőleg mért adatokat, amivel a jövőben is számolni kell.**

A fő vonalaiban vázolt tényezők ellensúlyozására, a vízügyi feladatok ellátására 1945 után egy egységes szervezet jött létre, az Országos Vízügyi Hivatal (OVH), amellyel együttműködésben a Magyar Néphadsereg kijelölt erői - különösen a műszaki erők - tervszerűen és szervezeten készültek fel, és vettek részt az árvédelmi feladatok ellátásában. A köteleményeket törvények, miniszteri utasítások szabályozták és a szakutasításokban fogalmazódtak meg részletesen. Az OVH az árvédekezés regionális irányítására létrehozta a Vízügyi Igazgatóság-okat (12-öt), a honvédség pedig ezekkel összhangban kialakította a katonai árvízvédelmi körzeteket. Mindkét irányító szervezetnél felállításra kerültek az árvédekezés végrehajtó szervezetei, a védekező illetve mentő osztagok. Meghatározták a védekezéshez szükséges erők, eszközök stb. kirendelésének szabályait, a veszélyeztetettség fokozatait. Mindezek az árvízvédelmi tervekben kerültek rögzítésre, amelyeket minden év elején pontosítottak.

Az MN fejlesztése együtt járt a műszaki csapatok korszerűsítésével. A felszerelés minőségi változásai alkalmassá, a csapatok díslokációi lehetővé tették, hogy árvíz- (belvíz) veszély esetén akár helyi, akár regionális vagy országos vonatkozásban szervezeten és időben vegyenek részt a védekezési és mentési munkákban.

A műszaki csapatok állományába pontonos-hidász, út-hídépítő, műszaki-utász, állásépítő, vízellátó, búvár, hadihajós, tűzseréző és különböző technikai egységek és alegységek tartoztak. Ezekből hozták létre a katonai árvízvédelmi körzetek és az MN tartalék erők különböző osztagait. Ilyenek voltak az árvízvédelmi, a jégrobbantó, a könnyű és nehéz mentő osztagok, és a speciális tartalék erők. Nagyságrendjük általában szakasz-század erejű volt, kivéve a tartalékokat (az ún. központi erőket) ahol ennél nagyobb kötelékek álltak rendelkezésre.

A műszaki csapatok, törzsek és a vezető állomány kiképzése és felkészítése, elsősorban a harc-hadműveleti műszaki biztosítás feladatainak végrehajtása érdekében történt. E mellett a műszaki csapatok vezetése minden szinten tudatosan törekedett a parancsnoki állományt, a csapatokat és törzseket felkészíteni a katasztrófa-elhárításából adódó feladatok eredményes elvégzésére. Ennek érdekében a kiképzési programokba, az oktatási intézmények tematikájába beállításra kerültek többek között, az árvíz elleni védekezéssel kapcsolatos legfontosabb oktatási kérdések is. A tiszti iskolától az akadémiáig, a szakasztól a dandárokig bezárólag a szükséges óraszámok keretében, elméleti és gyakorlati képzés került

végrehajtásra. A műszaki parancsnokok és törzsek felkészítésében esetenként külön is helyet kaptak, a különböző vízügyi szervek vezetőivel és kijelölt erőivel közös foglalkozások, gyakorlatok. A legfelső vezetői szinteken rendszeresen foglalkoztak a védekezés feladatainak összehangolásával, pontosításával. Több alkalommal megtörtént, hogy a vízügyi igazgatóságok vezetői és az árvízvédelmi körzetek műszaki erőinek parancsnokai, közös rendezvényeken dolgozták fel a tapasztalatokat, értelmezték a tennivalókat és ismertették (bemutatták) a védekezés legújabb eszközeit, anyagait, ezek alkalmazási formáit. A kiképzés és a felkészítés rendjében megfelelő helyet kaptak az ún. összfegyvernemi, fegyvernemi és más szakcsapatok, szervek vezető állományának képviselői is. Ennek keretében tisztázódtak azok a kérdések és feladatok amelyek reájuk hárultak.

A fő veszélyként említett árvizek mellett nem hagyták figyelmen kívül azt a tény sem, hogy más veszélyforrások is léteznek az országban, ahol a műszaki erők szintén alkalmazásra kerülhetnek. Gyakoriságuk alapján ide sorolhatók a téli időszak nagy és tartós havazásai, amelyek elsősorban a közlekedésben okozhatnak súlyos zavarokat. Továbbá ide sorolhatók a szélvihar okozta károk, az erdőtüzek, a földrengés és a nukleáris balesetek. Ezek közül a tartós havazás és nukleáris balesetek következményei felszámolására - az illetékes tárcákkal együttműködve - külön erők kerültek kijelölésre. Irányításukra országos hatáskörű szerveket hoztak létre.

A katasztrófa védelemben bevonható erők nagysága, a honvédség létszámától függően változott. A rendszerváltás előtt az MN békelétszáma közel 150 ezer főt számlált, ennél fogva a műszaki csapatok is a jelenleginél sokszorososan nagyobb erőt képviseltek. Ha ehhez még hozzászámítjuk a mozgósítható erőket, akkor az majdnem annyit tett ki mint napjaink szárazföldi erői. Nem feladata a cikknek, hogy minősítse az akkori állapotokat, csupán tényként említem meg, hogy mekkora erők szolgáltak a katasztrófavédelem alapjául. Igaz az is, hogy a múlt erők építése elsősorban a Varsói Szerződés hadászati elképzeléseinek megfelelően történt, és abban elsősorban nem a katasztrófavédelem játszotta a fő szerepet. De azt is hozzá kell tennem, hogy adott esetben az ország lakossága számára - hozzászámítva a polgári szervek mobilizálható erőit is - a katasztrófa helyzetek kezelése szempontjából sokkal nagyobb biztonságot jelentett az akkori állapot, a mainál. Hogy mennyire voltak elegendők vagy túlzóak ezek a műszaki erők, azt az elmúlt időszakban megtörtént rendkívüli természeti eseményeknek, valamint felszámolásuk körülményeinek elemzésével lehetne megválaszolni. Erre én itt és most nem vállalkozom, de egyes megtörtént események felvillantásával

érzékelteni próbálom. Így az olvasóra bízom, hogy döntse el - mennyire volt biztonságos, hatékony és eredményes e rendkívüli helyzetek védekező erőinek tevékenysége?

A cikk korlátai miatt csupán az árvizek és a rendkívüli havazás eseményeiből meríték egy-egy példát, ezen belül is a fő hangsúlyt az árvízi katasztrófa bemutatására helyezem.

Emlékezzünk vissza az 1970. évi Tisza-völgyi árvízre, amely az eddigi történelmünk legnagyobb olyan természeti csapása volt, mely az egész országot igen súlyosan érintette volna, ha a védekező erők gigászi küzdelme nem jár sikerrel. Ebben a küzdelemben a legkritikusabb időszakban közel ötvenezer ember, több ezer jármű, gép és sok ezer tonna anyag lett megmozgatva. Szinte a társadalom minden rétege érintve volt, de én ezek közül elsősorban a honvédségi erők, ezen belül is főleg a műszaki katonák munkájáról szólnék.

Az 1970-es Tisza-völgyi árvíz elleni védekezés főbb tapasztalatai.

A Tisza-völgyi árvíz 1970. május 13-án kezdődött, és a védekezés június 30-án fejeződött be. A katonai erők az első naptól kezdve az utolsó órákig a vízügyi szervekkel, a közérővel és a lakossággal vállvetve küzdöttek a pusztító ár megfékezésén. A katonai erők létszáma a helyzetek éleződése és csillapodása arányában változott. A kritikus időpontokban közel 15 ezer fő, több ezer gépjármű, különféle gépek és más felszerelések sokasága volt igénybevéve.

A műszaki csapatok speciális felszereléseikkel a védekezés és mentés bonyolultabb feladatait végezték. A katonák másik része az emberek és az anyagok szállításában, valamint a gátak megerősítésében vett részt.

A hazánkban előforduló természeti katasztrófák közül az árvíz az egyedüli, amely ellen a legnehezebb a védekezés, különösen olyan földrajzi adottságok mellett, amelyek között mi élünk. Ezt a Tisza-völgyi árvíz sokszorosán alátámasztja. Ha nem lett volna olyan gyors és szervezett a védekezés, ha nem álltak volna rendelkezésre a vízügy több mint tízezer fős szakértő gárdája, a gyorsan mozgósítható nagylétszámú honvédségi erő, a sok ezres közérő valamint a gépek, továbbá a különböző anyagok hatalmas tömegei és az egész társadalom összefogása, akkor olyan pusztítás következhetett volna be ebben az országrészben amelynek hatását talán még ma is éreznénk. Mindezek előrebocsátása után tekintsük át, hogy mit is csináltak a műszaki csapatok ebben az árvízi hadműveletben.

Első ütemben a lánctalpas úszó deszanteszközök és alegységek kerültek kirendelésre. A növekvő igények miatt még a tartalékos gépkezelők egy részét is be kellett hívni. Átcsoportosításuk a veszélyeztetett térségekbe lábon, illetve vasúton történt. Alkalmazásuk

elsősorban az emberek mentésére irányult, de részt vettek más feladatok elvégzésében is. A települések kiürítésénél sok száz állatot mentettek ki, és az anyagi javak tonnái szállították védett helyre. Biztosították a vízzel körülzárt településeken maradt emberek és állatok ellátását. Közreműködtek a töltések robbantását végző utász erők helyszínrre történő szállításában, és azok biztosításában. Szállították a homokzsákokat a kritikus partszakaszokra, a buzgárok lokalizálására. Sajátos vonásként meg kell említenem a gép-párok és kis alegységek alkalmazását, ami rendkívül feszes irányítást követelt meg. A kis erők tevékenységét a helyismerettel rendelkezők eredményesen segítették. A folyamatos és megerőltető igénybevétel csak a gépkezelők váltásával, illetve szakaszos pihentetésével volt megoldható. A lánctalpas úszó gépek (LUG) kellő száma és időbeni megjelenése mind az árvízszűlytorta lakosság, mind a védekezést irányító erők biztonságérzetét növelő tényező volt az egész védekezés alatt. A deszant erőket hamarosan követték a pontonos, az utász, az úthídépítő és a bűvár alegységek.

A pontonos erők alapvetően szállítási feladatokat oldottak meg. A folyamatos és heves esőzések hatására a folyók védőgátjainak koronája egyes szakaszokon annyira átázott, hogy a rajta való közlekedés járművekkel lehetetlenné vált, ezért megközelítésük csak a vízfelöli oldalról volt lehetséges. Erre a célra nagyszerűen megfeleltek az úszóhidak elemeiből épített, nagy teherbírású kompok, amelyek felületén nagy mennyiségű homokzsákokat illetve közsákokat juttattak a védendő gátrészekre. Emellett sokoldalúan felhasználhatók voltak az elárasztott térségek kiürítésénél is. Az utász alegységek elsősorban robbantási munkákat végeztek. A vízügyi erőkkel együttműködve több folyó gátjait kellett robbantással megbontani vésztározók létesítése, vagy a magasabb vízállású folyók vizének az alacsonyabb vízállású folyókba történő átvezetése céljából. A vízi járművek, kompok számára az elárasztott ártéri erdőkben, sűrű növényzettel borított területeken robbantással készítettek víziutakat, nyiladékokat. A bűvárok önállóan, illetve más szervek bűváraival együttműködve eredményesen dolgoztak a gátak szakadás-veszélyes helyeinek felderítésében, elzárásában, buzgárok elfojtásánál és a gátak fóliázásában. Az állásépítő és az útéépítő alegységek a gátak megerősítésénél jeleskedtek. Hidépítő alegységeink az átszakadt gátrészek szádfalazását végezték. A kirendelt vízellátó alegységek részben önállóan, részben összevontan lettek alkalmazva azokban a térségekben, ahonnan az árvíz levonult. Ezeken a helyeken a kutak különböző szennyezettsége miatt ivásra alkalmatlanná vált a víz. Helyreállításukig vízellátó állomások települtek a víz tisztítása céljából. Végül szólnom kell a csekélynek ítélt világitó alegységekről is, akik a védekezés összetett feladatai között többször bizonyították

létjogosultságukat. Az éjjel-nappal folyó védekezésnél különösen a sötétség okozott nagy gondot, amelyet csak világítással lehetett megoldani és ebben a katonai világító alegységek is eredményesen szerepeltek.

A műszakiak munkája az árvíz levonulása után sem ért véget. Részt vettek az elhullott állati tetemek eltakarításában, az ivóvíz ellátásban és az elpusztult házak újjáépítésében.

Ennyiben kívántam összegezni a műszaki csapatok részvételét és munkáját ebben a hadüzenet nélküli háborúban. A cikk keretei között lehetetlen azokat az emberi küzdelmeket akár csak felvázolni is, amely egy ilyen katasztrófa során megnyilvánul.

Az 1987. évi tartós havazás elleni küzdelem tömör összegzése

Az 1986-87-es tél Európaszerte rendkívüli állapotokat idézett elő. 1987. januárjában hazánkban is kritikus helyzet alakult ki. Január 12-13 között Borsodban 130 települést zárt el a hó, közülük egyesek teljesen megközelíthetlenné váltak. Szabolcs-Szatmár, Hajdú-Bihar és Békés-Szolnok térségekben jelentős hóakadályok alakultak ki. A Dunántúlon óránként változott a helyzet és nőtt a hófúvásos helyek száma. Budapesten a kétnapos havazás során közel 50 cm vastag hó esett, megbénítva ezzel a főváros közlekedését. Az erős, sok helyen viharos erejű szél következtében az ország egyes területein olyan hófúvások jöttek létre, amelyeknek a vastagsága meghaladta a 2 m-t. A fentiek hatására zavarok keletkeztek a települések ellátásában, az energiaszolgáltatásban, a betegellátásban, különösen a közlekedésben. Néhány út egyes szakaszain a gépjárművek százai álltak a hóban -25°C -os hidegben.

A közúti igazgatóságok gépei több helyen maguk is a hóban rekedtek. A kialakult helyzetben három tárca - a közlekedési, a honvédelmi és belügyi - részvételével országos (megyei) operatív bizottság alakult a szükséges intézkedések koordinálására.

A honvédségi erők kirendelésére és irányítására a Honvédelmi Minisztériumban és minden helyőrségben megalakultak az operatív csoportok. A katonai-műszaki eszközök közül elsősorban a lánctalpas és tolólapokkal felszerelt eszközök kerültek kirendelésre. Az érintett megyékben és helyőrségekben a lánctalpas úszó járművek a települések ellátásában, a betegek, az élelem és más fontos anyagok szállításában vettek részt. A betegellátás érdekében vagy a beteget szállították a kórházakba, vagy az orvost a beteghez. Több esetben biztosították a mentő járművek eljuttatását az elzárt településekhez. Igen sokszor részt vettek az elakadt járművek, vagy azok utasainak kimentésében, együttműködve más szervekkel. Pl. Győr-

Sopron megyében 100 elakadt járművet mentettek ki. Több alkalommal szállítottak szülő nőt a kórházakba.

Az út- és állásépítő gépekkel felszerelt alegységek egy-egy fő vagy fontosabb út elzárt szakaszait tisztították meg a hótól. A hófúvások gyakorisága miatt a közlekedés csak a gépek folyamatos üzemeltetésével volt fenntartható. Egy útépítő század 30-50 km-es útszakasz biztosítását kapta feladatul. Békés- Szolnok- és Pest megyében a hóviharak következtében a helyzet annyira súlyosbodott, hogy felmerült egy teljes út-hídépítő ezred mozgósításának szükségessége is, amire szerencsére nem került sor, mivel az időjárás kedvezően megváltozott. Nagyon eredményesen dolgoztak a tolólapokkal felszerelt katonai gépjárművek és harckocsik. Ezek az eszközök egyaránt résztvettek a katonai bázisok, a lakóhelyek és egyes útvonalak mentésében. A fővárosban főképpen a hegyi útszakaszok megtisztításában játszottak fontos szerepet. Ki kell emelni a haditechnikai eszközök hatékonyabb alkalmazási lehetőségeit a közúti igazgatóságok gépeivel szemben, ami abban mutatkozott meg, hogy az üzemanyaguk a nagy hideg (-25°C) ellenére sem fagyott meg.

A közel egyhetes küzdelemben mintegy nyolcezer katona, hatszáz lánctalpas illetve terepjáró gép és egy helikopter század vett részt. Ezen idő alatt kimentettek 2 800 főt és 1 600 gépjárművet. Kiszállítottak több ezer tonna élelmet. Megtisztítottak a hótól több ezer kilométer utat, vasutat. A hazai erők mellett nem hallgatható el, hogy részt vettek a hó elleni küzdelemben (ugyanúgy ahogy az árvízvédekezések során is) a hazánkban állomásozó szovjet csapatok erői 250 különleges járművel 212 gépkocsival és 1000 fővel.

A műszaki csapatok megváltozott lehetőségei a napjainkban lehetséges katasztrófák során.

A Magyar Honvédség békelétszáma, a közép- és hosszútávú átalakítására hozott országgyűlési határozatok alapján mára hatvanezer főre fogyatkozott. Ennek következtében jelentősen lecsökkent a szárazföldi haderő, ezzel együtt a műszaki csapatok létszáma is.

A műszaki csapatok igen szűkre szabott létszámviszonyai miatt megváltozott a csapatok szervezeti felépítése, alkalmazásának elvei, diszlokációja, mozgósításának, kiképzésének stb. körülményei és lehetőségei. Ugyanakkor - a változások ellenére - a honvédséggel szemben támasztott követelmények között továbbra is megmaradt a katasztrófák elhárításában való részvétel.

A hatályos törvények és rendeletek alapján a jelen időszakban, az árvíz elleni védekezésre 3000 fős katonai erő vehető igénybe, amely megnövekedett veszély esetén mozgósítás útján tovább növelhető. Hivatalos helyről kapott információk alapján az igénybevehető katonai erők egy dunántúli (nyugati) és egy tiszántúli (keleti) körzetre oszlanak, fele-fele arányban.

A műszaki csapatok az átszervezés következtében mindössze három helyőrségben található: kettő a Duna (Budapest, Ercsi) egy pedig a Tisza mellett (Szentés). A védekező erők műszaki állománya a speciális feladatokat, mentést, robbantást, földmunkát és víztisztítást végzik a korábbinál sokszorta kisebb nagyságrendben. **A létszámviszonyok, a csapatok (a megmaradt kettő) szervezete arra mutat, hogy egy 1970-es tiszai-, illetve korábbi dunai-árvízhez hasonló méretű katasztrófa-helyzet esetén, a mobilizálható erő nem lesz elégséges a védekezésre. A lakosság e szerint magára lesz utalva, mert a védekezés fő erői - a vízügy szakerei - is erősen lecsökkentek, lehetőségeik beszűkült.** Ha mindezekhez hozzátesszük a veszélyt hordozó folyóink gátjainak állapotát, ami a szakemberek véleménye szerint helyenként igen kritikussá válhat, **akkor joggal mondhatjuk, hogy a katasztrófa-védelem válságban van.** Érdemes elgondolkodni azon, hogy szabad vagy érdemes volt e a legavatottabb védekező szervezeteket (elsősorban a vízügyi szervezeteket és a műszaki csapatokat) a jelenlegi szintre csökkenteni úgy, hogy megfelelő helyettesítésükről nem gondoskodtunk? Ez a vélemény még akkor is helytálló ha elismerjük, hogy az ország gazdasági helyzete nem a "legrózsásabb". **Amennyiben a védekező erők építéséről megfeledezzünk, ha a folyóink gátjait folyamatosan nem erősítjük akkor egy 1970. évihez hasonló rendkívüli helyzetben - kerüljön az sorra akár a Tisza vagy a Duna völgyében - olyan károk, és az emberi élet olyan pusztulása következhet be, amely arányaiban sokszorosán meghaladhatja a ma ráfordítandó összegeket, nem is említve annak emberi súlyát.**

E sötétre festett helyzet lehet, hogy soha nem következik be - bár a természet mindig produkál valami kiszámíthatatlant - de **az ország biztonsága e tekintetben is megköveteli, hogy fokozott gondot fordítsunk rá!**

Az eddig elmondottakban a legveszélyesebb katasztrófa, az árvíz kérdéseit emeltem ki de az ennek során feltárt, a műszaki csapatok jelenlegi helyzetére vonatkozó megállapítások

fényében megítélhetők, más katasztrófák elleni küzdelem esetén történő alkalmazhatóságuk lehetőségei is. Mellőzve a hosszabb fejtegetést úgy vélem, hogy a jelenlegi erők más típusú katasztrófák esetén sem tudnának megnyugtató segítséget nyújtani különösen nem olyan esetben, mint pl. ami Csernobilban bekövetkezett. Ez utóbbiról a szakemberek úgy vélekednek, hogy hazánkban a nukleáris baleset elleni védekezés a legszabályozottabb. Ez az állítás azonban nem biztos, hogy vonatkoztatható az elégséges jelzőre. Csernobil tragédiáját nekünk sem szabadna elfelejtenünk mert nemcsak Paks létezik, hanem vannak körülöttünk más, hasonló létesítmények is. Csernobilról csak pár szót szólva: szeretném kiemelni, hogy ott is a hadsereg volt az az egyedüli erő, amely a következmények elhárításában élen járt. Ezen belül is zömmel a műszaki-, illetve vegyivédelmi csapatok vállán nyugodott a fő teher, mikor is a kritikus időben az ott dolgozó katona-állomány létszáma megközelítette a 100 ezer főt!

Összegezve a jelen állapotokat az a véleményem, hogy **változtatni mindenféleképpen szükséges és meg is van rá a mód, ha kormányunk és a katonai vezetés környezetünk biztonságát a valószínűsíthető veszély nagyságának megfelelő értékelése, és az ellene bevethető szervezett erő (!) szükséges mértékének feltétlen biztosítása alapján közelíti meg.** Ehhez kívánok a következőkben néhány gondolatot felvetni.

A műszaki csapatok részvétele a jövő katasztrófáinak elhárításában

E kérdéskör megítélésénél hazánk biztonságpolitikai törekvéseiből indultam ki, figyelemmel földrajzi helyzetünkre és a nemzetközi viszonyokra.

Anélkül hogy részletezném, mit is értünk ma biztonságpolitika alatt, én csupán azokra a fontos elemekre térek ki, amelyek a katasztrófa-védelem szempontjából lényegesek és kölcsönhatásban is állnak egymással. Ezek az elemek az alapvető politikai tényező mellett a környezetvédelem, az ország fegyveres védelme és a nemzetközi kapcsolatok építése.

A honvédségünkkel szemben támasztott követelmények között nyilván az első helyen szerepel az ország védelme a külső és belső agresszióval szemben, de benne foglaltatik az is, hogy vegyen részt a természeti és ipari katasztrófák elhárításában, és legyen alkalmas a NATO-ban való közös tevékenységre. E követelmények teljesítése nyilvánvalóan összefügg a

bekövetkezhető rendkívüli helyzetek jellegével és méreteivel. Nyilvánvalóak azok a korlátok is, amelyek a teljesítményt, a lehetőségeket befolyásolják. A katasztrófák elleni védelem lehetősége - amint arról az előzőekben már említést tettem - nagymértékben függ a haderő nagyságától, összetételétől, disszlokációjától, felkészítésének rendjétől, stb.

A mostani helyzetben és a jövő tekintetében, a vonatkozó határozatok értelmében a honvédség béke-létszáma nem haladhatja meg a hatvanezretet, a háborús-létszáma ennek háromszorosát, vagy még kevesebbet. Ennek a létszámnak a négyötödét a szárazföldi, míg kb. egyötödét a repülő és légvédelmi csapatok teszik ki. A szárazföldi csapatok hadműveleti és területvédelmi erőkre oszlanak, melyből az utóbbiak békében lényegében "nem élnek". A létszámviszonyok haderónemi, fegyvernemi stb. tagozódását az illetékes szervek a korábbi arányokban látják célravezetőnek, ebben változtatást nem terveznek. A hadsereg azon képessége tekintetében, hogy az valójában elégséges-e az ország védelmére, a vélemények megoszlanak. A legilletékesebbek véleményénél úgy érezhető, hogy a kisebb haderőt a gazdaság helyzete mellett az is indokolja, hogy a NATO-ba történő belépés ellensúlyozhatja a hiányokat, ami a katasztrófavédelemre is vonatkoztatható.

Ha az előzőekben vázolt gondolatokat vesszük alapul, akkor a katasztrófavédelem ügyében több probléma merülhet fel.

Én elsősorban a problémát abban látom, hogy **a szárazföldi haderőnemen belüli tagozódásnál a rendező elvek között elsikkad a katasztrófavédelem kérdése**. Ezt bizonyítja azoknak a műszaki csapatoknak a visszafejlesztése, melyek a korábban leírt módon hatékonyan járultak hozzá a védekezéshez. Ha azt veszem alapul, hogy országunk ellen a nyílt agresszió veszélye lényegében nem áll fenn, akkor **a haderőn belüli arányokat jobban hozzá lehetne igazítani a békeidőszakból adódó feladatokhoz!** Olyanokhoz mint pl. a Bosznia-i béketeremtő misszióban való részvétel, vagy a katasztrófavédelem. Úgy vélem, hogy sokkal bonyolultabb, több időt igénylő feladat a különböző szak-műszaki munkát végző katonák kiképzése, mint esetleg szükség esetén a műszaki katonát lövésszé formálni. Mondom ezt azért, mert **a hadsereggel szemben támasztott fő feladatok teljesítéséhez sokkal több műszaki katonára volna szükség, mint ami jelenleg rendelkezésre áll**. Főképpen a pontonos-hidász, deszant, bűvár, műszaki-utász és út-hidépítő erőket kellene növelni. Ez talán a NATO felé menetelve sem lenne haszontalan.

A csapatok számának növelése mellett **felülvizsgálatra szorul a műszaki erők jelenlegi centralizált elhelyezése** is, mind a lehetséges hadműveleti feladatok, mind a katasztrófavédelem tekintetében. Ehhez a meglévő bázisok zöme még mindig rendelkezésre áll. Hozzávetőlegesen **tíz különböző összetételű zászlóaljra volna szükség, melynek kb. 50 %-a élne békében, a többi 1-2 napos mozgósítással lehetne mobilizálható.** Ha számokban gondolkozunk, akkor **ez összesen nyolcezer főt tenne ki**, melyből csupán a fele élne a béke-időszakban, és mindössze talán nyolc százalékát tenné ki a szárazföldi haderőnek. Amikor a műszaki erők növelésére gondolok, akkor egyben a hadsereg alapvető feladatának teljesíthetőségét is szem előtt tartom, mert **adott védelmi hadműveletek esetén - a háborús tapasztalatok figyelembevételével - sokkal több műszaki erőre lehet szükség, mint amire a mai szervezet lehetőséget nyújt.**

A területvédelmi szervezeteken belül más típusú műszaki szervezetekre van szükség, amelyeknek a létszáma a néhány ezret (2-3) nem haladná meg. Éppen e csapatok rendeltetését alapul véve nem tartanám szerencsésnek, hogy a katasztrófavédelem miatt a hadműveleti műszaki csapatokat csökkentjük, és velük a területvédelem erőit növeljük meg. Ugyanakkor - adott körülmények között - nem zárható ki, hogy mindkét köteleken belüli műszaki erők részei felhasználásra kerüljenek.

Honvédségünk átalakításának kérdéseiről igen sok tanulmány látott napvilágot, benne hivatalos és nem hivatalos véleményekkel, más-más szempontból megítélve azokat. Ezekhez csatlakozva én a katasztrófa elleni védelem egyes területeit állítottam a tanulmányom középpontjába, kiemelve abban a műszaki csapatok helyét és szerepét. Természetesen tisztában vagyok azzal, hogy **az ország katasztrófa elleni védelme egy olyan komplex tevékenység**, amelyben a műszaki csapatokon kívül sokkal több és másféle erők is résztvesznek, és nem a műszaki csapatok a védekezés terheinek kizárólagos hordozói. De azt alá kívánom húzni, hogy **a katonai erőkön belül ezen feladatok megoldása során a műszaki erők meghatározó tényezők voltak és az maradnak a jövőben is.** Nem szeretném ha valaki azt gondolná, hogy lebecsülöm a nemzetközi kapcsolatokban rejlő lehetőségeket, de a legfontosabbnak a nemzeti véderő meglétét tartom, mert ez az amely a legváratlanabb helyzetekben gyorsan aktivizálható, ennél fogva - adott esetben, mint például a természeti katasztrófák elhárítása során is - a biztonság garanciája bennük rejlik.

Befejezésül meg kívánom jegyezni, hogy nem tekintem magam a katonai árvízvédelem szakértőjének, csupán sok tapasztalat halmozódott fel bennem amit szeretnék a konferencia résztvevőivel, az olvasó táborral megosztani. Lehet, hogy a jövőre vonatkozó elképzeléseim távol esnek a realitásoktól, ami elsősorban bizonyos konkrét ismeretek hiányából fakadnak, mindenesetre szándékomat a jobbítás a közösségért érzett aggodalom táplálta.

Bízom benne, hogy a konferencia résztvevői véleményükkel teljessé és még előbbremutatóbbá teszik azon célkitűzéseinket, hogy e fontos és országos probléma megoldásához a felelős és hivatásos szervek munkájához ilyen módon is segítséget nyújtsunk.